

European Agency

Europees 'inclusief' onderwijs: tussen apart en samen

Overall in Europa zoeken overheden en scholen naar de beste manier om kinderen goed en passend onderwijs te bieden. Het kind is daarbij het vertrekpunt. Via het platform van de European Agency for Development in Special Needs Education werken deelnemende landen samen om onderwijs aan kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte beleidsmatig goed aan te pakken. Die kennis is ook voor scholen en onderzoekers interessant, stellen SLO-coördinator Berthold van Leeuwen en OCW-vertegenwoordiger Marjan Zandbergen.

Want waarom zelf het wiel uitvinden als er zo veel kennis over leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte beschikbaar is? In veel Europese landen lopen er projecten en onderzoeken onder de paraplu van het platform van de European Agency for Development in Special Needs Education. Neem het project TE4I, 'Teacher Education for Inclusion', waarin 55 experts uit 25 landen hebben geïnventariseerd hoe de lerarenopleidingen hun studenten voorbereiden op 'inclusief' onderwijs. Op basis daarvan is een set aan vaardigheden, kennis, begrip, houding en waarden gedefinieerd die gelden voor alle leraren, ongeacht de sector waarin zij werken. Het is slechts een van de interessante rapporten die de European Agency heeft opgeleverd. Berthold van Leeuwen: "De Agency heeft als belangrijkste ambitie het beleid rondom 'inclusie' te stimuleren. Maar ook voor bestuurders, directies, leraren, opleidingsinstituten en studenten is er een rijkdom aan informatie en onderzoeksrapporten. Iedereen kan er zijn voordeel mee doen. Het is de moeite waard eens een kijkje op de website te nemen!"

“Er zijn zo veel vormen van onderwijs mogelijk. Als de kwaliteit maar voorop staat.”

Balans tussen kosten en kwaliteit

Zo zijn er nieuwe projecten over de inzet van ICT voor 'inclusief' onderwijs, de organisatie van onderwijs aan kinderen met speciale onderwijsbehoefte in het reguliere onderwijs en over passend onderwijs in beroepsopleidingen. Het is niet zo dat alle deelnemende landen op dezelfde manier denken over het onderwijs aan kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte. En dat hoeft ook helemaal niet, stelt Marjan Zandbergen, die namens de Nederlandse overheid lid is van de Representative Board van de Agency. Zij is een enthousiast pleitbezorger van de activiteiten van de Agency en benadrukt de variëteit aan kennis die via de website wordt ontsloten. "De onderwijssystemen verschillen nu eenmaal per land; de zorg en het onderwijs aan kinderen zijn niet op dezelfde manier georganiseerd of gefinancierd. In de Scandinavische landen ligt de besluitvorming bijvoorbeeld dichterbij de gemeenten of regio's,

< Marjan Zandbergen

waar het in Nederland van oudsher veel centraler is geregeld; iets wat nu trouwens verschuift met de invoering van Passend onderwijs. De trend is wel dat er in heel Europa veel aandacht is voor kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte. Alle landen hebben te maken met groei van het aantal kinderen dat extra ondersteuning krijgt in regulier of speciaal onderwijs. Dat is een kostbare zaak en dus probeert iedereen, zeker in deze tijd van economische teruggang, de kosten beperkt te houden en toch kwaliteit te leveren."

www.european-agency.org

De European Agency for Development in Special Needs Education is een onafhankelijke en autonome organisatie, opgericht door de lidstaten, die dient als platform voor samenwerking op het gebied van de ontwikkeling van voorzieningen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte. De organisatie, opgericht in 1996, wil onderwijsbeleid en -praktijk bevorderen dat in staat is om aan de verschillende behoeften van leerlingen - degenen met specifieke onderwijsbehoefte inbegrepen - tegemoet te komen. Daarbij wordt rekening gehouden met thema's als gelijke kansen, toegankelijkheid, inclusief onderwijs en het bevorderen van de kwaliteit van onderwijs, in het besef dat er verschillen bestaan in het beleid, de praktijk en de onderwijscontext van de deelnemende landen.

De website van de Agency geeft van alle deelnemende landen een beknopt overzicht van hun onderwijssysteem, het beleid voor bijzonder of speciaal onderwijs en de financiering ervan. Verder zijn er alle publicaties te vinden van de afgelopen jaren, in ieder geval in het Engels, en in veel andere Europese talen, waaronder het Nederlands.

Het ministerie van OCW en SLO voeren zelf geen projecten uit, maar coördineren de bijdragen van Nederland aan de verschillende projecten. Marjan Zandbergen en Berthold van Leeuwen zoeken bijvoorbeeld deskundigen uit Nederland bij de onderwerpen die internationaal onderzocht worden. Zo bouwt Nederland aan een goed Europees netwerk van deskundigen op allerlei onderwijsonderwerpen. Kennis die Nederlandse experts weer mee terug nemen naar hun eigen instituut.

Meer buffelen dan knuffelen

Ook blijkt in veel Europese landen dat van de kinderen die extra ondersteuning krijgen, het steeds vaker om gedragsproblemen gaat. Zandbergen signaleert dat deze kinderen moeilijker meekomen in het reguliere onderwijs. "Onze maatschappij is natuurlijk enorm

veranderd. De rust en structuur van weleer heeft plaatsgemaakt voor een informatieoverdosis en enorm veel prikkels. Dat maakt het voor sommige kinderen moeilijk. Verder zie je dat het in het onderwijssysteem loont om een 'label' te hebben, want dat betekent steun en geld. We proberen dat in Nederland met Passend onderwijs te veranderen. We willen dat scholen veel meer kijken vanuit het kind, en het passende ondersteuning bieden in nauwe samenwerking met partners in een samenwerkingsverband. Het is een ontwikkeling die je in andere landen ook ziet. De meeste landen komen, onafhankelijk van elkaar, uit op een driedeling in de ondersteuning aan kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte: lichte zorg, zwaardere en intensieve zorg. Die kun je op verschillende manieren in het onderwijs vormgeven."

"In alle Europese landen groeit het aantal kinderen dat extra ondersteuning krijgt in regulier of speciaal onderwijs. Iedereen probeert de kosten beperkt te houden en toch kwaliteit te leveren."

slo 12

Van Leeuwen ziet dat scholen overal worstelen met het probleem om kinderen met specifieke onderwijsbehoefte een volwaardig plekje op een reguliere of een speciale school te bieden. "Onderwijs aan leerlingen met cognitieve problemen, meervoudige beperkingen of leerlingen met gedragsproblemen vraagt om maatwerk. Dat is niet altijd gemakkelijk te realiseren op een reguliere school. Dat zien we in veel landen. Leraren voelen zich soms handelingsverlegen en onvoldoende toegerust. Een internationale trend is dat in het reguliere basisonderwijs een grotere groep kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte een passende plek vindt, maar dat er vervolgens in het voortgezet onderwijs weer problemen ontstaan. Dat heeft deels te maken met landelijke eisen die in het voortgezet worden gesteld aan prestaties van leerlingen. Meer aandacht voor het schoolse kom je overigens vaker tegen: minder knuffelen, meer buffelen noem ik dat. Ook aan kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte worden hogere eisen

gesteld, bijvoorbeeld op het gebied van taal en rekenen. En dat is niet alleen in Nederland zo. Deze ontwikkeling vraagt echter enorm veel van leraren. Het is een situatie die veel landen herkennen." De European Agency werkt op basis van die universele ontwikkeling met thema's. Bijvoorbeeld hoe te zorgen voor een goede aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. "Ook daar zijn praktisch te gebruiken publicaties over, bijvoorbeeld over het individuele transitieplan om de overgang van school naar werk individueel te begeleiden. De profielschets van een leraar passend onderwijs kan een handreiking voor een school zijn om het scholingsbeleid op te baseren", zegt Zandbergen.

Kwaliteit voorop

Met welk land kan Nederland zich het best vergelijken? Zandbergen: "Wij sluiten het best aan bij onze buurlanden, België en Duitsland. Verder zitten de Scandinavische en Angelsaksische landen meer op onze lijn; in de Zuid-Europese landen kijkt men toch vaak net iets anders naar de problematiek. Maar vergeet niet dat per regio de situatie ook kan verschillen. Omdat Nederland een dichtbevolkt land is, kun je hier gemakkelijker een speciale klas of school vormen; die heb je eerder vol dan in een afgelegen gebied in Noorwegen, waar de fysieke omstandigheden je dwingen om kinderen bij elkaar te houden, ongeacht hun onderlinge verschillen en behoeften."

"In alle landen zie je een beweging tussen apart en samen", vult Van Leeuwen aan. "Sommigen hebben als ideaalbeeld dat je helemaal geen speciale scholen meer nodig zou hebben, maar dat zie je eigenlijk in geen enkel Europees land terug. Er zijn zo veel verschillende vormen mogelijk: een reguliere school met aparte of geïntegreerde voorzieningen, een speciale klas, een school die zich specialiseert in een bepaalde doelgroep, alles kan. Als de kwaliteit van het onderwijs maar voorop staat."

Hoe de golfbeweging tussen samen en apart ook verloopt, steeds dienen nieuwe thema's en discussies zich aan, in alle landen. Bijvoorbeeld over het beste financieringsmodel. Of over de definitie van de doelgroepen voor speciaal onderwijs, van heel breed met sociale en culturele diversiteit erbij, of alleen toegespitst op kinderen met een beperking. Hoe dan ook biedt de bril van 'special needs' goed zicht op wat kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte nodig hebben en geeft het beleidsmakers houvast. ☐

